

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta sekä liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi liikenteen palveluista annettua lakia ja laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia sekä säädettäväksi laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta.

Esityksen mukaan liikenteen palveluista annetun lain merimieslääkäreitä ja rautatielääkäreitä koskevia kelpoisuusvaatimuksia täsmennettäisiin siten, että jatkossa hakijalta tai hyväksynnän nojalla toimea harjoittavalta edellytettäisiin sitä, että hänen oikeuksiaan toimia lääkärin ammatissa ei ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaisi rautatie- tai merimieslääkärin tehtävässä toimimista.

Esitys liittyy myös varautumiseen covid-19-epidemian jatkumiseen kevään 2021 aikana. Liikenteen palveluista annettuun lakiin tehtävällä väliaikaisella muutoksella mahdollistettaisiin laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon jatkaminen. Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain muutoksella mahdollistettaisiin väliaikaisesti miehitystodistuksesta määrätystä pätevyydestä poikkeaminen myös lisäpätevyyksien osalta. Samalla kumottaisiin lakiteknisistä syistä nykyisiä väliaikaisia muutoksia koskevat muutoslait.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Väliaikaiset muutokset olisivat voimassa 30.6.2021 asti.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Tausta.....	4
2 Valmistelu.....	5
3 Nykytila ja sen arviointi.....	5
3.1 Laki liikenteen palveluista	5
3.1.1 Merimieslääkärit ja rautatielääkärit.....	5
3.1.2 Laivaväen pätevyyskirjat ja lisäpätevyydistodistukset.....	7
3.2 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta	8
4 Tavoitteet	9
4.1 Rautatielääkärit ja merimieslääkärit.....	9
4.2 Laivaväen pätevyudet ja erivapaudet	9
5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	9
5.1 Keskeiset ehdotukset.....	9
5.1.1 Merimieslääkäriksi ja rautatielääkäriksi hyväksymisen ehdot.....	9
5.1.2 Laivaväen pätevyyksien voimassaolon pidentäminen ja erivapauksien myöntäminen.....	10
5.2 Pääasialliset vaikutukset.....	10
5.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset	10
5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	11
5.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja työntekijöihin	11
5.2.4 Taloudelliset vaikutukset	12
5.2.5 Vaikutukset merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuuteen	12
5.2.6 Vaikutukset terveysturvallisuuteen	12
6 Muut toteuttamisvaihtoehdot	13
6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	13
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	13
7 Lausuntopalaute.....	14
8 Säännöskohtaiset perustelut	16
8.1 Laki liikenteen palveluista	16
8.2 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta	19
8.3 Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta	20
9 Lakia alemman asteinen sääntely	20
10 Voimaantulo	20
11 Toimeenpano ja seuranta	21
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	21
12.1 Laivaväen pätevyyskirjoja koskevat väliaikaiset ehdotukset	21
12.2 Merimieslääkärien ja rautatielääkärien hyväksymistä koskevat ehdot	23
LAKIEHDOTUKSET	25
1. Laki liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta	25
2. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	27

3. Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta	28
LIITE	30
RINNAKKAISTEKSTIT	30
1. Laki liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta	30
2. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.....	32
3. Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta	33

PERUSTELUT

1 Tausta

Merimieslääkärien hyväksyntä siirtyi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralta Liikenne- ja viestintävirastolle (silloinen Liikenteen turvallisuusvirasto) 1.7.2018. Samassa yhteydessä hallituksen esityksellä 145/2017 yhdenmukaistettiin rautatie- ja merimieslääkäreiden hyväksyntää koskevia menettelyjä. Liikenne- ja viestintävirasto on antanut asiassa myös tarkentavan määräyksen merimieslääkäreiden ja rautatielääkäreiden ja -psykologien hyväksymisvaatimuksista (TRAFI/323443/03.04.04.00/2017). Hyväksymispäätöksiä tehtäessä on havaittu tarve tämentää laissa säädettyä kelpoisuusvaatimusta erityisesti liikenneturvallisuuden varmistamiseksi.

Covid-19-epidemian yhteydessä keväällä 2020 havaittiin, että liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan viranomaisilla ei ollut tilanteen hoitamiseksi toimialan lainsäädännössä kaikilta osin riittäviä toimivaltuuksia. Tähän liittyen annettiin liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lainsäädännön väliaikaisia poikkeuksia koskevat lakiehdotukset eduskunnalle huhtikuussa 2020 (HE 62/2020 vp) ja ne tulivat voimaan 1.6.2020. Kyseiseen hallituksen esitykseen sisältyi väliaikaiset muutokset, jotka koskivat liikenteen palveluista annetun lain osalta laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloajan pidentämistä sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain osalta erivapauksien myöntämistä myös aluksella vaadituista lisäpätevyyksistä. Pääosin vastaavien poikkeusten uudelleen säätäminen on tarpeen covid-19-epidemiatilanteen jatkuessa.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus käsitteli neuvottelussaan kesäkuussa 2020 sitä, miten covid-19-pandemian seuraavaksi edellyttämiä toimia voitaisiin panna toimeen normaaliolojen lainsäädäntöä kehittämällä.

Hallitus totesi tuolloin, että valmiuslain (1552/2011) mukaiset toimivaltuudet, jotka covid-19-epidemiassa on otettu käyttöön ja jotka ovat voimassa 30.6.2020 asti, ovat perustuneet arvioon, että toimivaltuudet ovat välttämättömiä väestön suojaamiseksi hyvin laajalle levinneen tartuntataudin aiheuttamilta seurauksilta sekä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi poikkeuksellisissa tilanteissa. Tavoitteena on ollut erityisesti varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon riittävyys ja tehohoidon kapasiteetti kriisitilanteessa.

Hybridistrategiaansa nojaten hallitus totesi myös, että uhka covid-19-epidemian leviämisestä ja kiihtymisestä on edelleen olemassa. Epidemiologisen tilannekuvan perusteella näytti siltä, että tautitilanne ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon riittävyys ja tehohoidon kapasiteetti eivät enää välttämättä tarvinneet tuekseen valmiuslain toimivaltuuksilla tehtyjä toimia. Uhka covid-19-epidemian leviämisen uudelleen kiihtymisestä oli kuitenkin edelleen olemassa. Tästä syystä hallitus päätti varautua tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin normaaliolojen lainsäädäntöä kehittämällä. Tilanteen sitä vaatiessa on mahdollista ottaa myös valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia uudelleen käyttöön.

Valtioneuvosto on sittemmin linjannut, että eri hallinnonalojen toimialalainsäädännössä tulisi jatkossa olla riittävät keinot varautua ja vastata covid-19-epidemian edellyttämiin toimenpiteisiin. Tämä hallituksen esitys sisältää kaksi säädösehdotusta lainsäädännön väliaikaisiksi muutoksiksi, joiden avulla on tarkoitus osaltaan vastata covid-19-epidemian aiheuttamiin haasteisiin liikenteen hallinnonalalla. Laivaväen pätevyyskirjojen voimassaoloaikoja sekä erivapautta koskevat muutokset mahdollistavat meriliikenteen jatkuvuuden covid-19-epidemian aikana.

2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä yhteistyössä Liikenne- ja viestintäviraston kanssa.

Luonnos hallituksen esityksestä on ollut lausuntokierroksella 28.1.2021–4.2.2021. Lausuntoa pyydettiin keskeisimmiltä sidosryhmiltä ja ministeriöiltä sekä Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta ja Ahvenanmaan valtionvirastolta, minkä lisäksi esitysluonnos oli vapaasti lausuttavana lausuntopalvelu.fi -verkkosivustolla.

Lausuntoja saatiin 17.

Lausunnot ja lausuntoyhteenvedo on ladattavissa valtioneuvoston Säädösvalmistelu ja kehittämisshankkeet -verkkosivulta osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM010:00/2021>.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Laki liikenteen palveluista

3.1.1 Merimieslääkärit ja rautatielääkärit

Toimivalta merimieslääkäreiden hyväksymiselle ja valvonnalle on siirtynyt Valviralta Liikenne- ja viestintävirastolle (HE 145/2017 vp) 1.7.2018. Rautatielääkäreiden hyväksyntä oli osoitettu Liikenteen turvallisuusvirastolle (nyk. Liikenne- ja viestintävirasto) jo ennen liikenteen palveluista annetun lain voimaantuloa. Rautatielääkäreistä säädetään EU:n veturinkuljettajadirektiivissä¹, jonka 16 artiklan mukaan rautatiekuljettajan lupakirjan voimassaolo edellyttää määrääjain käymistä kokeissa tai tarkastuksissa ja että terveystarkastukset suoritetaan 20 artiklan mukaisesti kelpuutettu tai tunnustettu lääkäri tai ne suoritetaan tämän valvonnassa.

Direktiivin vaatimukset on pantu kansallisesti täytäntöön liikenteen palveluista annetulla lailla (320/2017), jonka 8 luvussa säädetään rautatieliikenteen kuljettajan luvasta ja tätä koskevista terveysvaatimuksista. Lain 74 §:n mukaan rautatielääkäri tekee kuljettajana aloittavalle lääkärintarkastuksen ennen kuin hän aloittaa kuljettajan tehtävässä. Kuljettajan tehtäväksi luetaan myös siihen liittyvät harjoittelu- ja koulutusjaksot. Kuljettajalle on tehtävä lääkärintarkastus veturinkuljettajadirektiivin liitteen II vaatimusten mukaisesti vähintään kolmen vuoden välein 55 ikävuoteen asti ja sen jälkeen vuosittain, jollei rautatielääkäri edellytä tarkastusten tekemistä useammin. Lääkärintarkastus on tehtävä aina myös, jos on syytä epäillä, että kuljettajan terveydentila ei täytä 72 §:n mukaisia vaatimuksia. 72 §:n mukaan kuljettajana ei voi toimia, jos *veturinkuljettajadirektiivin* liitteessä II tarkoitettu sairaus, vika, vamma, muu toimintakyvyn heikentyminen tai muu vastaava ominaisuus olennaisesti heikentää kykyä toimia pysyvästi tai väliaikaisesti kuljettajana. Myös kuljettajan aistien on täytettävä veturinkuljettajadirektiivin liitteen II vaatimukset.

Merimieslääkärintarkastuksista säädetään tarkemmin laivaväen lääkärintarkastuksista annetussa laissa (1171/2010), jota sovelletaan suomalaisella aluksella työskentelevään laivaväkeen.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi vetureita ja junia rautateillä yhteisössä ajavien veturinkuljettajien hyväksymisestä, 2007/59/EY.

Pääsääntöisesti merimieslääkärintodistus edellytetään 2 §:n poikkeuksia lukuun ottamatta henkilöiltä, jotka työskentelevät yli 10 metrisellä suomalaisella aluksella. Lain 4 §:n mukaan tarkastustoiminta järjestetään, jotta varmennetaan laivaväen riittävä terveydentila laivatyöskentelyyn. Ulkomaanliikenteen alkutarkastus tehdään pääsääntöisesti merimiesterveyskeskuksessa. Kotimaanliikenteen alkutarkastuksen ja uusintatarkastuksen sekä ulkomaan liikenteen uusintatarkastuksen voi tehdä myös muualla toimiva merimieslääkäri. Tarkastuksessa annettava todistus on voimassa lain 10 §:n mukaisesti kaksi vuotta, alaikäisillä vuoden.

Liikenteen palveluista annetun lain 204 ja 206 §:ssä säädetään toisiaan vastaavasti merimieslääkäriksi ja rautatielääkäriksi hyväksymisen ehdoista. Lain 204 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta rautatielääkärin enintään viideksi vuodeksi kuljettajien lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet. Vastaavasti lain 206 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta merimieslääkärin enintään viideksi vuodeksi laivaväen lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet.

Liikenteen palveluista annetun lain 31 luvussa säädetään hallinnollisista seuraamuksista ja muutoksenhausta. Lukua sovelletaan hyväksymispäätöksen alaiseen toimintaan, jos muualla laissa ei säädetä toisin (241 § 3 mom.). Lain 242 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi muuttaa tai rajoittaa lupaa tai rajoittaa hyväksymispäätöksen alaista toimintaa tai peruuttaa luvan tai hyväksymispäätöksen, jos luvan tai hyväksymispäätöksen myöntämisen edellytykset eivät enää täyty eikä edellytyksissä olevia virheitä tai puutteita korjata asetussa määräajassa.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira hoitaa sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa ja lupahallintoa sekä niihin liittyvää alan toimijoiden ja viranomaisten ohjausta. Valviran valvontatoimet kohdistuvat vuosittain esimerkiksi lääkäreihin. Valvonnassa havaittuihin epäkohtiin, kuten pitkäaikaiseen potilasturvallisuuden vaarantavaan käytäntöön, voidaan puuttua rajoituksin, joilla lääkäri-oikeudet voidaan poistaa joko kokonaan tai osittain. Ratkaisuihin noudatetaan pienimmän puuttumisen periaatetta eli lääkäri-oikeuksia rajoitetaan vain sen verran mitä potilasturvallisuus vaatii. Lääkäri voi saada oikeutensa takaisin, kun aikaisemman päätöksen perusteet ovat lakanneet. Melko tavanomainen rajoitus on esimerkiksi se, että lääkäri saa harjoittaa työtään ainoastaan palvelussuhteessa julkisella sektorilla ja toisen lääkärin johdon ja valvonnan alaisena. Usein rajoitusten taustalla on päihteiden tai lääkkeiden väärinkäyttö tai ikääntymiseen liittyvät tai muusta syystä johtuvat muistisairaudet.

Lain voimassa oleva sanamuoto ei salli Liikenne- ja viestintäviraston huomioida Valviran asettamien rajoitusten vaikutusta merimieslääkärin ja rautatielääkärin kelpoisuusehtojen täyttymiseen, kun virasto käsittelee merimies- tai rautatielääkäriksi hyväksymistä koskevaa hakemusta. Liikenne- ja viestintävirastolta on haettu tällaista hyväksyntää tilanteissa, joissa Valvira on rajoittanut hakijan lääkäri-oikeuksia. Valviran tekemän rajoituspäätöksen takana oleva tekijä voi vaikuttaa lääkärin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä voisi heijastua liikenneturvallisuuteen. Lääkärintarkastusten tarkoituksena on liikenneturvallisuuden varmistaminen, sillä lääkärintarkastuksissa pyritään selvittämään, onko tarkastettavalla riittävät edellytykset toimia liikenteessä niin oma kuin muiden liikenteessä olevien turvallisuus huomioiden.

3.1.2 Laivaväen pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset

Liikenteen palveluista annetun lain 109 §:ssä säädetään laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolosta ja uusimisesta. Pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset ovat voimassa määräjän tai toistaiseksi. Pätevyyskirjaa tai lisäpätevyystodistusta uusittaessa hakijan on esitettävä selvitys siitä, että hän on säilyttänyt ammattipätevyytensä. Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY artikla 12 koskee pätevyyskirjojen ja pätevyystodistusten uudistamista. Direktiiviin ei sisälly ehdotettua voimassaolon jatkoa, mutta ehdotusta vastaava käytäntö on käytössä jo laajasti muissa jäsenvaltioissa.

Liikenne- ja viestintävirasto vastaanottaa joka vuosi noin 5 000 uutta merenkulkuun liittyvää pätevyyttä tai pätevyiden uusintaa koskevaa hakemusta (luku ei sisällä meriradiopätevyyksiä koskevia hakemuksia). Arviolta noin 300 kansipäällystön pätevyyskirjaa, 200 konepäällystön pätevyyskirjaa ja noin 500 lisäpätevyyttä on vanhenemassa 30.6.2021 mennessä.

Lisäpätevyydet ovat usein käytännössä välttämättömiä aluksella työskentelemiseksi. Covid-19-epidemian aiheuttamien erityistilanteiden vuoksi lisäpätevyyksien uusiminen on vaikeutunut. Esteitä normaaleille uusimismenettelyille aiheuttavat esimerkiksi kokoontumisrajoitukset, joiden vuoksi kertauskurssien ryhmäkokoja rajoitettu. Tämä aiheuttaa sen, että lisäpätevyystodistusten uusimisen edellytyksenä olevat kertauskurssit täyttyvät nopeasti, eikä kurssille pääsy ole aina mahdollista. Toisaalta kokoontumisrajoitusten mahdolliset tiukennukset voisivat aiheuttaa sen, että kertauskursseja tai kokeita ei voida järjestää ollenkaan. Ilman voimassaolevaa lisäpätevyyttä ei yleensä ole mahdollista työskennellä aluksella, vaikka itse pätevyyskirja olisi voimassa.

Kursseille tai kokeisiin ei välttämättä päästä osallistumaan myöskään esimerkiksi liikkumiseen liittyvien vaikeuksien tai karanteenivaatimusten takia. Valtioiden asettamat liikkumisrajoitukset ovat jo vaikeuttaneet merkittävästi miehistön liikkumista aluksen ja kotipaikan välillä. Suomalaisilla aluksilla käytetään mm. ruotsalaista henkilökuntaa, jotka ovat käyneet koulutuksensa Ahvenanmaalla. Lisäpätevyyksien uusimista varten heidän tulisi matkustaa Suomeen. Liikenne- ja viestintävirasto on saanut yhteydenottoja merenkulkijoilta, jolla on ollut merkittäviä vaikeuksia päästä Suomeen osallistuakseen kertauskurssille. Lisäksi miehistönvaihtojen vaikeutuminen entisestään saattaa johtaa siihen, että merenkulkijat eivät pääse pois alukselta, vaikka pätevyyskirjat tai lisäpätevyys vanhenisivat.

Myös varsinaisten pätevyyskirjojen uusiminen voi vaikeutua, jos pätevyiden uusija ei esimerkiksi pysty toimittamaan tarvittavia asiakirjoja tai jo myönnettyä pätevyyskirjaa ei saada toimitettua alukselle.

Jos laivaväen pätevyyskirjoja ei päästä uusimaan, alusten liikennöintiin voi tulla katkoksia. Vaikeudet pätevyyskirjojen uudistamisessa voivat johtaa tilanteeseen, jossa ei ole saatavilla riittävästi voimassaolevan pätevyiden omaavaa miehistöä. Puutteet miehistön saatavuudessa vaarantavat tavara- ja rahtikuljetusten jatkuvuutta ja huoltovarmuutta. Suomen huoltovarmuus edellyttää erityisesti meriteitse kulkevan tavaraliikenteen toimivuutta, sillä Suomen tuonnista ja viennistä arviolta noin 80–90 prosenttia kulkee laivoilla.

Keväällä 2020 säädettiin väliaikaisesti lailla 407/2020 laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloaikojen jatkamisesta (ks. HE 62/2020). Kyseisellä lailla lisätty 109 a § on väliaikaisesti voimassa 1.6.2020–30.4.2021. Covid-19-epidemian pitkittyessä lakiin on tarpeen tehdä tätä väliaikaista säännöstä vastaava uusi väliaikainen poikkeamismahdollisuus,

jolla varaudutaan tautitilanteen jatkumiseen ja mahdolliseen huononemiseen kevään 2021 aikana. Samalla lakiteknisistä syistä vanha poikkeamismahdollisuus kumottaisiin, mutta kuitenkin niin, että sen nojalla pidennetyt pätevyudet säilyisivät voimassa niissä tarkoitetun ajan.

3.2 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

Ennen aluksen ottamista käyttöön suomalaisena aluksena, on sille pääsääntöisesti vahvistettava miehitys. Asiasta säädetään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetussa laissa (1687/2009). Lain 6 §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirasto vahvistaa aluksen miehityksen ja antaa miehitystodistuksen, josta ilmenee aluksen vähimmäismiehitys sekä laivaväen kokoonpano ja tehtävien mukaiset pätevyysvaatimukset eri liikennealueilla tai pyyntialueilla.

Lain 13 § sisältää säännökset, joiden nojalla miehitystodistuksessa määrätystä pätevyydestä voidaan poiketa. Liikenne- ja viestintävirasto voi pakottavista syistä myöntää kansi- tai konepäällystön pätevyyskirjojen osalta laivanisännän kirjallisesta hakemuksesta erivapauden, jonka mukaan aluksella voi olla toimessa henkilö, jolla ei ole toimeen oikeuttavaa pätevyyttä. Edellytyksenä on, että henkilöllä on riittävä pätevyys toimen turvalliseksi hoitamiseksi. Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauden, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Ennen erivapauden myöntämistä Liikenne- ja viestintäviraston on kuuluttava asianomaista valtakunnallista merenkulkualan työmarkkinajärjestöä. Erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Covid-19-epidemian aikana alusten katkeamaton liikennöinti voi vaarantua, jos laivaväen pätevyksiä ei päästä uusimaan. Covid-19-epidemiasta johtuvien poikkeuksellisten tilanteiden vuoksi voi olla tarpeen myöntää erivapauksia kansi- tai konepäällystön pätevyyskirjojen lisäksi myös aluksella vaadittavista lisäpätevyyksistä niin, että alusliikenteen jatkuvuus voitaisiin varmentaa. Lisäpätevyystodistukset liittyvät esimerkiksi alustyyppikohtaisiin lisäpätevyysvaatimuksiin, kuten matalan leimahduspisteen polttoaineita käyttävien IGF-alusten lisäpätevyystodistuksiin. IGF-aluksia ja näihin vaadittavien lisäpätevyystodistuksen haltijoita on toistaiseksi vähän ja on mahdollista, että poikkeustilanteesta johtuen näistä henkilöistä voi tulla pulaa.

Keväällä 2020 säädettiin väliaikaisesti lailla 406/2020 mahdollisuudesta myöntää erivapaus lisäpätevyyskirjojen osalta (ks. HE 62/2020). Kyseisellä lailla lisätty 4 momentti on väliaikaisesti voimassa 1.6.2020–30.4.2021. Covid-19-epidemian pitkittyessä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin on tarpeen tehdä tätä väliaikaista säännöstä osittain vastaava uusi väliaikainen poikkeamismahdollisuus, jolla varaudutaan tautitilanteen jatkumiseen ja mahdolliseen huononemiseen kevään 2021 aikana. Samalla lakiteknisistä syistä vanha poikkeamismahdollisuus kumottaisiin, mutta kuitenkin niin, että sen nojalla myönnetty erivapaudet säilyisivät voimassa niissä tarkoitetun ajan.

Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY 16 artikla koskee erivapauksien myöntämistä. Laivaväkilakiin esitettyä muutosta erivapauksien myöntämisestä ei sisälly direktiiviin. Ehdotetussa erivapauden myöntämisessä ei kuitenkaan olisi kyse automaattisesti myönnettävästä erivapaudesta, vaan erivapaus myönnettäisiin hakemuksesta. Erivapauden myöntämiselle on asetettu tiukkoja ehtoja. Ehdotuksen ei siten arvioida olevan ristiriidassa unionilainsäädännön kanssa.

4 Tavoitteet

4.1 Rautatielääkärit ja merimieslääkärit

Esityksen tavoitteena on edistää liikenneturvallisuutta. Muutosten tarkoituksena on, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi hyväksymispäätöstä tehdessään huomioida Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran asettamat rajoitukset lääkäreitä kohtaan ja arvioida, rajoittavatko hakijalle mahdollisesti asetetut rajoitukset tämän kykyä toimia merimies- tai rautatielääkärin tehtävässä. Samoin Liikenne- ja viestintävirasto voisi perua lääkärielle myönnetyn hyväksynnän, mikäli hänen oikeuksiaan toimia lääkärinä rajoitettaisiin hyväksymiskauden aikana tavalla, joka rajoittaisi kyseisessä tehtävässä toimimista. Valviran tekemän rajoituspäätöksen takana oleva syytekijä voi vaikuttaa lääkäriin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä heijastuisi erityisesti liikenneturvallisuuteen.

Lääkärintarkastuksilla varmistetaan tarkastettavan terveydentilan soveltuvuus aluksella tai raideliikenteessä tehtävään työhön. Tarkastuksissa tutkitaan, onko tarkastettavalla riittävät edellytykset toimia liikenteessä niin oma kuin muiden liikenteessä olevien turvallisuus huomioiden. Asianmukaisilla lääkärintarkastuksilla siten edistetään merenkulun ja raideliikenteen turvallisuutta.

4.2 Laivaväen pätevydet ja erivapaudet

Esityksen tavoitteena on varmistaa merikuljetusten katkeamattomuus covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Muutoksilla myös mahdollistettaisiin laivaväen työskentelyn jatkuminen ja edistettäisiin siten työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa epidemian aikana. Lisäksi tavoitteena on turvata alan toimijoiden terveysturvallisuutta sekä vähentää ihmisten tarvetta liikkua covid-19-epidemian aikana ja siten hidastaa epidemian leviämistä.

Ehdotetut poikkeamismahdollisuudet olisivat väliaikaisia. Tämän hetken tautitilanteen kehittymisestä esitetyn arvion mukaan tilanne voi jatkua kesän 2021 yli ja siksi määräaika on syytä säätää tarpeeksi pitkälle. Ehdotettavat väliaikaiset muutokset olisivat voimassa 30.6.2021 asti. Ehdotusten nojalla myönnetty erivapaudet ja pätevyysien voimassaolon pidennykset olisivat voimassa enintään 31.12.2021 saakka.

5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5.1 Keskeiset ehdotukset

5.1.1 Merimieslääkäriksi ja rautatielääkäriksi hyväksymisen ehdot

Ehdotettavilla muutoksilla täsmennettäisiin liikenteen palveluista annetussa laissa säädettyjä rautatie- ja merimieslääkärin kelpoisuusvaatimuksia siten, että rautatie- tai merimieslääkäriksi ei voitaisi hyväksyä lääkäriä, jonka oikeuksia on rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi kyseisessä tehtävässä toimimista. Ehdotuksen myötä Liikenne- ja viestintävirasto voisi huomioida hyväksymistä koskevassa harkinnassaan, että lääkäriin oikeuksia toimia lääkärinä on rajoitettu. Samoin Liikenne- ja viestintävirasto voisi 242 §:n nojalla perua lääkärielle myönnetyn rautatie- tai merimieslääkärin hyväksynnän, mikäli hänen oikeuksiaan toimia lääkärinä rajoitettaisiin Valviran toimesta hyväksynnän jälkeen tavalla joka rajoittaisi kyseisessä tehtävässä toimimista.

5.1.2 Laivaväen pätevyyskysien voimassaolon pidentäminen ja erivapauksien myöntäminen

Ehdotettavilla muutoksilla mahdollistettaisiin vastaavat poikkeamiset, joista säädettiin väliaikaisella lailla keväällä 2020 (ks. 406/2020, 407/2020 ja HE 62/2020 vp). Liikenteen palveluista annettuun lakiin lisättäisiin väliaikaisesti uusi 109 a §, jossa säädettäisiin laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloajan pidentämisestä. Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:ään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin mahdollisuudesta myöntää erivapauksia myös aluksella vaaditusta lisäpätevyydestä. Lakiteknisistä syistä aiemmin säädetty väliaikaiset liikenteen palveluista annetun lain 109 a § ja laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n 4 momentti kumottaisiin kuitenkin niin, että niiden perusteella pidennetyt pätevyudet ja myönnetty erivapaudet säilyisivät voimassa niissä tarkoitetun mukaisesti.

Laivaväen terveysturvallisuuden ja laivaliikenteen jatkuvuuden turvaamiseksi on tärkeää, että väliaikaiset poikkeukset olisivat voimassa epidemiatilanteen edellyttämän ajan. Alkuvuonna 2021 covid-19-epidemiatilanne vaikuttaa edellyttävän, että ehdotettavat muutokset olisivat voimassa ainakin 30.6.2021 asti. Mikäli tautitilanne olennaisesti helpottuu ennen voimassaoloajan päättymistä, on lait tarkoitus kumota.

Riittävän pitkää aikaa on vaikea ennakolta arvioida, sillä tautitilanne vaihtelee suuresti. Covid-19-virus on lisäksi kehittänyt muunnoksia, joiden vaikutuksesta taudin leviämiseen ei ole varmuutta. Euroopan tautien ehkäisy- ja -valvontakeskus (ECDC) on todennut 29.12.2020 julkaisemassa riskinarviossa, että Iso-Britanniassa havaittu uusi covid-19-muunnos leviää selvästi nopeammin kuin covid-19-viruksen aiemman alatyypit ja vaikka tapauskuolleisuus eivät vaikuta lisääntyneeltä, voi uusi virusmuunnos yleistyessään aiheuttaa selvästi aiempaa nopeammin leviävän epidemian. Myös Etelä-Afrikassa on todettu hieman erityyppinen virusmuunnos.

Rokottamiset covid-19-virusta vastaan ovat alkuvuonna 2021 vasta käynnistymässä. Rokotteiden saatavuudesta ei ole vielä alkuvuonna 2021 tarkkaa tietoa, joten aikataulua koko väestön rokottamiselle ei voida tarkasti arvioida. Lisäksi rokotteen tehoon ja epidemian väistymiseen vaikuttaa se, miten laajasti vapaaehtoisia rokotetta tullaan ottamaan.

Aiemmat väliaikaiset muutokset (406/2020 ja 407/2020) tulivat voimaan 1.6.2020 ja niiden säädettiin olevan voimassa 30.4.2021 asti. Nyt ehdotettujen muutosten voimaantuloajat eivät ole ristiriidassa aiempien väliaikaisten säännösten kanssa. Aiempien väliaikaisten lakien perusteella tehtävät voimassaoloaikojen pidennykset alkoivat ja erivapaudet myönnettiin 31.10.2020 mennessä, joten ne vanhenevat 30.4.2021 mennessä. Lakiteknisistä syistä vanhat poikkeamismahdollisuudet kumottaisiin, mutta kuitenkin niin, että niiden nojalla pidennetyt pätevyudet ja myönnetty erivapaudet säilyisivät voimassa niissä tarkoitetun ajan.

5.2 Pääasialliset vaikutukset

5.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Laivaväen pätevyyskysien ja erivapautta koskevilla väliaikaisilla muutoksilla laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin ja liikenteen palveluista annettuun lakiin turvataan rahti- ja tavaraliikenteen harjoittamista ja toiminnan jatkuvuutta covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Toimialalle ja yhteiskunnalle kokonaisuudessaan on ensiarvoisen tärkeää, että tavara- ja rahtikuljetukset kulkevat kaikissa olosuhteissa. Suomen huoltovarmuus edellyttää erityisesti meriteitse kulkevan tavaraliikenteen jatkuvuuden turvaamista, sillä Suomen tuonnista arviolta noin 90 prosenttia kulkee laivoilla.

5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Merimieslääkäreitä ja rautatielääkäreitä koskevalla ehdotuksella täsmennettäisiin kyseisten liikennelääkäreiden pätevyysvaatimuksia. Ehdotuksella ei olisi merkittävää vaikutusta hyväksyvän viranomaisen eli Liikenne- ja viestintäviraston työmäärään, mutta muutos selkiyttäisi lain tulkintaa hyväksyntöjä tehtäessä.

Laivaväen pätevyysien voimassaolon pidentämistä koskevilla muutosehdotuksilla arvioidaan olevan myönteisiä ja toiminnan jatkuvuutta turvaavia vaikutuksia Liikenne- ja viestintävirastolle. Muutos on tarkoitettu väliaikaiseksi, joten vastaavat lakiin perustuvat tai lain nojalla tehtävät päätökset ja toimenpiteet siirtyvät viranomaisen hoidettavaksi pätevyysien voimassaolon päättyessä. Ehdotuksilla myös pyritään ennalta varautumaan mahdollisesti lisääntyvien sairauspoissaolojen aiheuttamaan henkilöstövajaukseen.

Muutosehdotuksista ei ole ennakoitavissa vaikutuksia muille viranomaisille.

5.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja työntekijöihin

Merimieslääkäreitä ja rautatielääkäreitä koskevilla muutoksilla olisi mahdollisesti vaikutusta joihinkin nykyisin rautatie- ja merimieslääkäreinä toimiviin ammatinharjoittajiin, mikäli heidän lääkärin oikeuksiaan on rajoitettu. Liikenne- ja viestintävirasto voisi muutoksen seurauksena evätä tällaisilta lääkäreiltä hyväksynnän toimia merimies- tai rautatielääkärinä, mikäli Liikenne- ja viestintävirasto katsoo, että heidän oikeuksiaan toimia lääkärinä olisi rajoitettu rautatie- tai merimieslääkärien tehtävän kannalta olennaisella tavalla. Muutoksilla arvioidaan olevan kuitenkin merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuutta parantavia vaikutuksia ja siten myönteisiä vaikutuksia merenkulun ja rautatieliikenteen yrityksiin ja työntekijöihin. Muutoksella arvioidaan olevan myös potilasturvallisuutta parantavia vaikutuksia ja siten myönteisiä vaikutuksia niihin työntekijöihin, jotka käyvät lääkärintarkastuksessa.

Laivaväen pätevyysien voimassaolon pidentämistä ja erivapauden myöntämistä koskevat muutokset keventäisivät työntekijöiden ja yritysten hallinnollista taakkaa covid-19-epidemian ja erityisesti liikkumisrajoitusten aikana. Säädosmuutoksilla vastattaisiin epidemian aiheuttamiin häiriötilanteisiin ja käytännön ongelmiin toimia säädösten edellyttämien menettelytapojen ja velvoittavien määräaikojen mukaisesti.

Muutokset vaikuttaisivat myönteisesti laivaväen edellytyksiin harjoittaa ammattiaan myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Muutokset turvaisivat laivaliikenteen jatkuvuuden ilman pätevyysien uusimisessa mahdollisesti eteen tulevia covid-19-epidemian aiheuttamista poikkeuksellisista tilanteista johtuvia vaikeuksia. Ehdotetuilla muutoksilla pienennetään riskiä laivaliikenteen katkoksista aiheutuviin taloudellisiin tappioihin niin yritysten kuin työntekijöiden kannalta.

Laivaliikenteellä on Suomen elinkeinoelämälle suuri merkitys. Merikuljetusten jatkuvuus turvaa myös alusten ja satamien työntekijöiden työpaikkoja ja toiminnanharjoittajien elinkeinotoimintaa. Katkokset meriliikenteessä ja erityisesti merikuljetuksissa voivat heijastua haitallisesti myös laajemmin yhteiskunnan toimivuuteen ja elinkeinotoimintaan.

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloon ehdotetut muutokset vaikuttavat sekä suomalaisilla aluksilla työskenteleviin merenkulkijoihin, että muiden maiden aluksilla työskenteleviin henkilöihin, joilla on Suomessa myönnetty pätevyyskirja. Voimassa oleva pätevyyskirja sekä mahdollisesti vaadittava lisäpätevyys ovat edellytyksenä ammatin harjoittamiselle.

5.2.4 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

5.2.5 Vaikutukset merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuuteen

Merimieslääkärit ja rautatielääkärit: Laivaväkeä ja rautatieliikenteen kuljettajia koskevien lääkärintarkastuksien tarkoituksena on edistää merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuutta. Laivaväen ja rautatieliikenteen kuljettajien on täytettävä tietyt tehtävän edellyttämät terveysvaatimukset voidakseen työskennellä kyseisissä tehtävissä. Tavoitteena on varmistaa, että laivaväen tai rautatieliikenteen kuljettajan terveys on työn vaatimusten mukaisella tasolla ja siten huolehtia merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuudesta. Terveystilan soveltuvuus aluksella tai rautatieliikenteessä tehtävään työhön varmistetaan merimieslääkärin tai rautatielääkärin antamalla lääkärintodistuksella, joka on voimassa määräajan.

Asianmukainen ja laadukkaasti tehty lääkärintarkastus toimii ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä turvallisuusriskien pienentämisessä, sekä parantaa osaltaan meri- ja rautatieliikenneturvallisuutta. Tarkastustoiminta estää laiva- ja ratatyöhön terveydellisesti soveltumattomien osallistumista näille aloille. Laadukkaalla lääkärintarkastuksella on näin merkitystä sekä henkilön omalle että ympäristön turvallisuudelle liikennöinnissä.

Laadukkaaseen terveystarkastustoimintaan kuuluvat pätevät ja koulutetut lääkärit, joilla on asianmukaiset oikeudet toteuttaa terveystarkastustoimintaa.

Erivapauden myöntäminen: Lakiin laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta ehdotettavalla väliaikaisella muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia merenkulun turvallisuudelle, sillä erivapaus myönnettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Erivapautta harkitessaan Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon erivapautta hakevan henkilön muodolliset pätevyyydet ja tekee näiden pohjalta kokonaisarvioinnin hänen kyvystään hoitaa tehtävä turvallisesti. Tarkoituksena on, että erivapaus on aina lyhytaikainen ja väliaikainen ratkaisu. Lisäksi ehdotuksen voimassaoloaika olisi rajattu.

Laivaväen pätevyysien voimassaoloajan pidentäminen: Liikenteen palveluista annettuun lakiin ehdotettavalla laivaväen pätevyysien voimassaoloaikaa koskevalla väliaikaisella muutoksella ei arvioida olevan välittömiä vaikutuksia merenkulun turvallisuudelle, sillä muutos koskisi voimassa olevien pätevyysien pidentämistä. Pätevyyden haltijat työskentelevät ammatissaan yleensä jatkuvasti. Poikkeuksella ei siten arvioida olevan merkittävää vaikutusta henkilöiden ammattitaitoon. Aluksilla myös pidetään määräajoin harjoituksia keskeisimpiä turvallisuustehäviä koskien. Lisäksi muutos olisi ajallisesti rajattu koskemaan suhteellisen lyhyttä aikaa.

5.2.6 Vaikutukset terveysturvallisuuteen

Laivaväen pätevyysien voimassaoloaikoja ja erivapauden myöntämistä koskevat muutokset mahdollistaisivat lähikontaktien vähentämisen esimerkiksi koulutustilanteissa, mikä pienentää riskiä covid-19-tartuntataudin leviämiseksi. Muutokset myös osaltaan vähentävät tarvetta liikua koulutus- tai koepaikan ja kodin tai työpaikan välillä. Lähikontaktien välttämisen ja liikkumisen vähentämisen mahdollistavat toimenpiteet tukevat covid-19-epidemian leviämisen estämistä. Ehdotuksella olisi erityisesti laivaväen pätevyysien haltijoiden, viranomaisten sekä koulutukseen osallistuvan henkilöstön terveysturvallisuutta turvaavia vaikutuksia.

Covid-19-epidemian aikana karttuneen asiantuntijatiedon valossa on ilmeistä, että viruksen leviämisen riski on koholla tilanteissa, joissa henkilö on lähikontaktissa alle 2 metrin etäisyydellä

kasvotusten hengitystieinfektion oireista kärsivän kanssa yli 15 minuuttia tai joissa lähikontakti toistuu suljetussa tilassa vuorokauden sisällä niin että lähikontaktin kesto on yhteensä yli 15 minuuttia. Altistumistilanteiden arvioinnissa tulee huomioida myös puitteet eli tilan koko ja ilmanvaihto sekä altistumisen luonne ja kesto.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen valmistelun aikana on tarkasteltu voimassa olevia covid-19-epidemiatilanteesta johtuvia väliaikaisia poikkeussäännöksiä (HE 62/2020 vp; EV 50/2020 vp) sekä sellaisia muutoksia, joita tarvittaisiin lisäksi varmistamaan huoltovarmuus ja kuljetusten sujuminen sekä estämään tartuntataudin leviäminen. Jo aikaisemman hallituksen esityksen valmistelun aikana on arvioitu mahdollisuuksia ja viranomaisten toimivaltaa toteuttaa tarvittavat muutokset alemman asteisella lainsäädännöllä, valtioneuvoston tai ministeriön asetuksella taikka viraston määräyksellä. Tähän esitykseen sisältyvät muutosehdotukset ovat sellaisia, jotka voidaan toteuttaa vain lainsäädännön avulla ja olemassa olevaa lainsäädäntöä muuttamalla.

6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Useat valtiot ovat myöntäneet muun muassa pätevyyskirjoja ja lisäpätevyystodistuksia koskevia voimassaoloaikojen pidennyksiä. Esimerkiksi Saksa on myöntänyt kuuden kuukauden pidennykset 1.7.2021 mennessä vanhenneville pätevyyksille ja Kreikka kuuden kuukauden mittaiset pidennykset 31.3.2021 mennessä vanhenneville pätevyyksille. Lisäksi Ruotsi on myöntänyt enintään 15 kuukauden pidennykset ennen 31.5.2021 vanhenneville pätevyyksille kuitenkin niin, että ne ovat voimassa enintään 30.9.2021 asti. Muiden valtioiden omaksumista toimista voi lukea Euroopan meriturvallisuusviraston internetsivuille kootusta listauksesta: <http://emsa.europa.eu/newsroom/covid-19-measures.html>.

Kansainvälisen merenkulkujärjestö IMO:n sihteeristö on esittänyt, että järjestön neuvosto hyväksyisi toimet, joilla varmistetaan meriliikenteen ja kaupankäynnin sujuvuus myös poikkeusoloissa. IMO on julkaissut poikkeustilannetta koskevia kiertokirjeitä (kuten kiertokirje IMO Circular Letter No.4204/Add.5/Rev.1), joissa se muun muassa kehottaa valtioita käytännönläheiseen lähestymistapaan omaksuessaan poikkeustilatoimenpiteitä esimerkiksi pätevyysiin liittyvien määräaikojen pidentämiseksi.

Euroopan komissio on antanut covid-19-pandemiaan liittyen useita tiedonantoja ja suuntaviivoja. Niillä pyritään varmistamaan Euroopan sisämarkkinoiden toimivuus, rajoittamaan tilapäisesti tarpeetonta matkustamista ulkorajoilla ja tukemaan EU-kansalaisten paluuta kotimaahansa. Komission linjauksen mukaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden sisäiseen turvallisuuteen kohdistuva uhka pitää covid-19-tartuntatautiepidemian tilanteessa sisällään myös kansanterveyden.

Euroopan komissio on antanut 26.3.2020 tiedonannon (Ares (2020)1780977- 26/03/2020) liittyen jäsenvaltioiden ongelmiin noudattaen covid-19-tartuntatautiepidemian tilanteessa Euroopan unionin liikennealan lainsäädäntöä. Tiedonannon mukaan ovat jäsenvaltiot ilmaisseet komissiolle ongelmistaan, jotka liittyvät erityisesti liikennealan lupien, kelpoisuuksien ja ammattipätevyysien uusimisongelmiin covid-19-tartuntatautiepidemian tilanteessa. Nämä ongelmat johtuvat muun muassa jäsenvaltioissa covid-19-tartuntatautiepidemian tilanteessa kansallisesti ase-

tetuista liikkumis- ja kokoontumisrajoituksista. Jotta nämä ongelmat voitaisiin ratkaista, jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet komissiolle olevansa pakotettuja ryhtymään tarpeellisiin kansallisiin toimenpiteisiin, jotta voidaan varmistaa henkilöiden ja tavaroiden liikkuvuus jäsenvaltioissa.

Tiedonannossaan komissio ilmaisee ymmärtävänsä jäsenvaltioiden kansallisten viranomaisten tarpeen ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin covid-19-epidemiatilanteen aiheuttamassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Komissio kuitenkin edellyttää, että jäsenvaltioissa covid-19-epidemiatilanteessa käyttöön otetut toimenpiteet rajataan sekä asiasisällöllisesti että ajallisesti vain siihen, mikä on covid-19-epidemian tilanteessa välttämätöntä.

Sisällöllisesti jäsenvaltioiden toimenpiteet eivät komission mukaan saa johtaa ei toivottuihin lopputuloksiin. Tällaisia lopputuloksia olisivat komission mukaan tilanteet, jotka vaarantaisivat liikenneturvallisuutta tai liikennealan työntekijöiden turvallisuutta. Tästä syystä jäsenvaltiot eivät komission mukaan saa ryhtyä sellaisiin poikkeustoimiin, joilla ne myöntävät poikkeuksellisilla menettelyillä lupia, kelpoisuuksia ja ammattipätevyyksiä sellaisille liikenneyrityksille tai liikennealan työntekijöille, joilla näitä ei ole ennen ollut. Jäsenvaltioiden poikkeukselliset toimenpiteet tulee komission mukaan rajata koskemaan vain sellaisia yrityksiä tai työntekijöitä, joilla on jo olemassa olevat luvat, kelpoisuudet ja ammattipätevyydet.

Ajallisesti jäsenvaltioiden käyttöönottatut poikkeukselliset toimenpiteet tulee komission mukaan rajata lyhyiksi, covid-19-tartuntatautilanteen hallinnan edellyttämäksi ajaksi, kuten kolmen kuukauden mittaisiksi. Komission mukaan liian pitkäaikaisten poikkeusten käyttöönoton sijasta jäsenvaltioiden tulee tarpeen mukaan jatkaa poikkeuksia, jos covid-19-tartuntatautilanne sitä vielä edellyttää.

Jos jäsenvaltiot ryhtyvät covid-19-tartuntatautilanteessa sellaisiin poikkeustoimenpiteisiin, jotka liittyvät Euroopan unionin annettuun lainsäädäntöön, jäsenvaltioiden tulee ilmoittaa niistä komissiolle.

7 Lausuntopalaute

Hallituksen esitysluonnos oli lausuntopalvelu.fi -sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 28.1.2021–4.2.2021 välisenä aikana. Sen lisäksi Ahvenanmaan maakunnalle ja Ahvenanmaan valtionvirastolle lähetettiin erillinen lausuntopyyntö. Lausuntoja annettiin yhteensä 17.

Lausunnon antoivat: Alfons Håkans Oy Ab, Huoltovarmuuskeskus, Liikenne- ja viestintävirasto, Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus Meriturva, sisäministeriön rajavartiolaitos, Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira, Suomen Laivanpäälysteliitto, Suomen Merimies-Unioni SMU ry, Suomen Varustamot ry ja VR-Yhtymä Oy. Lisäksi Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, maa- ja metsätalousministeriö, puolustusministeriö, Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto ry, ympäristöministeriö ja valtiovarainministeriö ilmoittivat, että niillä ei ole lausuttavaa esitysluonnoksesta. Lisäksi oikeusministeriö ilmoitti, ettei se lausu asiassa.

Tässä luvussa on tiiviisti esitetty päähuomiot lausunnoista. Tarkemmin lausuntoja on käyty läpi lausuntopalauteen yhteen vetävässä lausuntoyhteenvedossa. Lausunnot ja lausuntoyhteenvedo on ladattavissa valtioneuvoston Säädosvalmistelu ja kehittämishankkeet -verkkosivulta osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM010:00/2021>.

Laivaväen pätevyyskiä ja erivapautta koskevia väliaikaisia muutoksia kannatetaan lausunnoissa. Esimerkiksi Huoltovarmuuskeskus toteaa, että laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloaikojen väliaikainen pidennys on tärkeä, jotta huoltovarmuudelle tärkeä merenkulku voi jatkaa joustavasti epidemian aikana. Myös Liikenne- ja viestintävirasto Traficom toteaa, että on ehdottomasti tarpeen varautua epidemian väliaikaiseen pahenemiseen ja pitää esitettyjä pätevyyskiin liittyviä väliaikaisia lakimuutoksia tarpeellisena ja kannatettavina erityisesti tässä epidemian vaiheessa. Lisäksi esimerkiksi Sisäministeriön rajavartiolaitos-osasto, Suomen Laivanpäällystöliitto ja Suomen Merimies-Unioni SMU ry kannattavat muutosehdotusta. Suomen Varustamot ry korostaa, että esitetyt muutokset ovat välttämättömiä. Lisäksi Suomen Varustamot ry ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus Meriturva nostavat esiin tarpeen arvioida kevään 2021 aikana mahdollisia uusia pidennyksiä niin, että laivaväen pätevyyskiä voitaisiin jatkaa olemaan voimassa nyt ehdotettavaa pidempäänkin.

Merimieslääkäreiden ja rautatielääkäreiden hyväksymistä koskevaa muutosta kannatetaan. Liikenne- ja viestintävirasto toteaa, että siltä on haettu muutosta koskevaa hyväksyntää tilanteissa, joissa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira on rajoittanut hakijan lääkärintoimintoja. Liikenne- ja viestintäviraston näkökulmasta merimies- ja rautatielääkärisääntöjen muutoksen ensisijaisena tavoitteena on ottaa huomioon se, että Valviran tekemän rajoituspäätöksen takana oleva syytekijä voi vaikuttaa lääkärin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä heijastuisi erityisesti liikenneturvallisuuteen.

Myös Valvira pitää merimieslääkäreiden ja rautatielääkäreiden kelpoisuutta koskevia ehdotuksia sääntöjen täsmäntämisestä perusteltuna ja muutosta potilasturvallisuutta parantavana. Lisäksi Valvira kiinnittää huomiota siihen, että jos Liikenne- ja viestintävirasto tarvitsisi omaa arviointiaan varten yksityiskohtaista tietoa valvontapäätöksen perusteista (esim. lääkärin oma terveydentila, päihdehäiriöt, sairaus) sen arvioimiseksi, voiko kyseinen lääkäri toimia rautatielääkärin tai merimieslääkärin tehtävissä, olisi erikseen säädettävä siitä, että virasto saisi tarpeelliset tiedot Valviralta salassapidon estämättä.

Suomen Merimies-Unioni SMU ry toteaa, että merimieslääkäreiden kelpoisuusvaatimuksia koskeva tarkennus on aiheellinen ja kannatettava. Lisäksi VR-Yhtymä Oy kannattaa hallituksen esitysluonnoksen muutoksia, joilla täsmennettäisiin laissa säädetyt rautatie- ja merimieslääkärin kelpoisuusvaatimuksia. VR-Yhtymä nostaa esiin, että asianmukainen ja laadukkaasti tehty lääkärintarkastus toimii ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä turvallisuusriskien pienentämisessä, sekä parantaa osaltaan rataliikenneturvallisuutta.

Suomen Laivanpäällystöliitto huomauttaa, että Merimieslääkärin hyväksymistä koskevan menettelytavan muuttaminen ei ole kiireellinen asia, joten tavanomaista hyvää ja perusteellista tapaa laatia ja täsmäntää lainsäädäntöä ei ole tarpeen sivuuttaa tämän asian osalta. Liiton mielestä asia tulisi palauttaa uuteen ja perusteellisempaan taustaselvitykseen sekä taloudellisten vaikutusten ja maantieteellisen kattavuuden arviointia varten sekä naisten ja miesten väliseen tasa-arvon vaikutusten selvittämiseen, jotta kaikille sukupuolesta riippumatta turvataan maantieteellisestä ja taloudesta riippumaton mahdollisuus päästä hyväksytyn merimieslääkärin vastaanotolle oman asuin- ja työssäkäyntialueensa merimiesterveyskeskukseen. Liitto toteaa, että asiaa tulisi käsitellä kokonaisuutena ja tuleva sote-uudistus huomioiden.

Suomen Laivanpäällystöliitto toteaa myös muun muassa, että merimieslääkärin valvonnan siirryttyä Liikenne- ja viestintävirastoon, on merimieslääkäreiden lukumäärä vähentynyt huolestuttavasti erityisesti muualla, kuin eteläisessä Suomessa. Liitto toteaa seuranneensa huolestuneena Liikenne- ja viestintäviraston yhä lyhenevää listaa merimieslääkäreistä, joiden sijainti ei enää maantieteellisesti kata kokonaisuudessaan koko Suomea. Liitto katsoo, että on erittäin tärkeää

keää, että merimieslääkäreiden ja merimieslääkäreiden pätevyyskysien uusiminen turvataan potilasmääristä riippumatta maantieteellisesti kattavasti. Liitto katsoo, että Liikenne- ja viestintävirasto tulee velvoittaa toiminnassaan huomioimaan merimieslääkäreiden maantieteellinen ja alueellinen kattavuus merimiesterveyskeskuksissa. Asialla voi liiton mukaan olla haitallisia vaikutuksia ympäristölle. Myös esityksen taloudelliset vaikutukset liiton mielestä selvittää huolellisesti, jotta yksittäinen merimies ei joudu Liikenne- ja viestintäviraston merimieslääkäreiden lakauttamisen maksumieheksi.

Jatkovalmistelussa esityksen perusteluita on täydennetty ja täsmennetty etenkin säännöskohtaisten perustelujen (luku 8) ja perusoikeusperustelujen (luku 12) osalta. Lisäksi esitysluonnokseen on lisätty lakiteknisistä syistä säädös aiempien poikkeusten kumoamisesta ja sitä koskevat perustelut.

Jatkovalmistelussa on arvioitu, ettei Valviran esiin nostama Liikenne- ja viestintäviraston tiedonsaantioikeutta koskeva huomio aiheuta muutostarpeita, sillä liikenteen palveluista annetun lain 197 §:ssä säädetään riittäväksi katsottavalla tavalla Liikenne- ja viestintäviraston tiedonsaantioikeudesta. Pykälän 3 momentin perusteella Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta liikenteen palveluista annetussa laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot toiminnanharjoittajaluvan hakijasta ja haltijasta.

Jatkovalmistelussa on myös arvioitu, etteivät Suomen Laivanpäälystöliiton esittämät huomiot aiheuta tarvetta jatkotoimenpiteille. Merimieslääkäreiden hyväksymistä koskevan muutoksen tarkoituksena on, että kyseessä olevista säännöksistä kävisi nykyistä selvemmin ilmi se, että merimieslääkärinä toimimisen edellytyksenä olisi, ettei lääkärin oikeuksia olisi rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi tämän toimimista merimieslääkärinä. Muutoksella siten varmistettaisiin, että merimieslääkärinä toimivalla henkilöllä on asianmukaiset oikeudet toimia kyseisessä tehtävässä. Muutoksen tavoitteena on varmistaa merenkulun turvallisuutta. Muutos ei asettaisi lääkäreitä tai merenkulkijoita maantieteellisesti eriarvoiseen asemaan, sillä säännöstä sovellettaisiin samalla tavalla eri puolella Suomea toimiviin lääkäreihin. Muutoksella ei siten olisi vaikutuksia myöskään sukupuolten tasa-arvoon, toimijoiden taloudelliseen asemaan tai ympäristöön. Kyseisen teknisluontoisen muutoksen valmistelu katsotaan riittäväksi, eikä sen erottamiselle tästä hallituksen esityksestä nähdä tarvetta.

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Laki liikenteen palveluista

109 a §. *Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen.* Laikiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 109 a §, jossa säädettäisiin 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloajan pidentämisestä covid-19-epidemian aikana. Ehdotettavan pykälän mukaan niiden pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy. Voimassaoloajan pidentämisestä ei tarvitsisi erikseen hakea ja pidennykset olisivat voimassa enintään 31.12.2021 saakka.

Ehdotettu poikkeusten voimassaoloaika on tarpeellinen ottaen huomioon merenkulkualan kansainvälisyys. Meriliikenteen toimivuus on vahvasti sidoksissa Suomen ja muiden valtioiden asettamiin liikkumisrajoituksiin, eikä niiden päättymisestä vielä tiedetä. Suomalaisia merenkulkijoita palvelee myös ulkomaalaisilla aluksilla, joten kansainvälisillä toimilla on merkitystä

muun muassa miehistönvaihtokysymyksiin. Ehdotuksen kanssa vastaavanlaisia toimia on toteutettu laajasti muissa valtioissa.

Ehdotuksen tarkoituksena on turvata merikuljetusten jatkuvuutta myös epidemiatilanteessa. Laivaliikenteellä on Suomen elinkeinoelämälle suuri merkitys, sillä arviolta noin 80–90 prosenttia Suomen viennistä ja tuonnista kulkee meritse. Katkokset laivaliikenteessä ja erityisesti merikuljetuksissa voivat herkästi heijastua haitallisesti laajemminkin yhteiskunnan toimivuuteen ja elinkeinotoimintaan. Merikuljetusten jatkuvuudella on tärkeä merkitys Suomen huoltovarmuuden kannalta.

Liikenne- ja viestintäviraston arvion mukaan ehdotus ei vaarantaisi merenkulun turvallisuutta, koska kyse on jo saavutetun pätevyyden voimassaolon pidentämisestä määräajaksi. Pätevyyden haltijat työskentelevät ammatissaan yleensä jatkuvasti. Aluksilla myös pidetään määräajoin harjoituksia keskeisimpiä turvallisuustehtäviä koskien.

Ehdotuksella ei ole tarkoitus lisätä alan toimijoille tai viranomaisille oikeuksia tai velvollisuuksia, vaan säilyttää väliaikainen tilanne aiemmin säädettyä pidempään.

204 §. Rautatielääkäriin hyväksyminen. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi. Kohdassa säädettäisiin voimassa olevaa säännöstä vastaavasti rautatielääkäriksi hyväksymisen ehtona olevan, että hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet. Kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että siitä kävisi ilmi myös vaatimus siitä, että hakijan oikeuksia toimia lääkäriin ammatissa ei ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista rautatielääkäriinä. Ehdotetun muutoksen myötä säännöksestä kävisi selvemmin ilmi, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi hyväksyä rautatielääkäriksi vain sellaisen ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistetun lääkäriin, joka olisi saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet ja jonka oikeuksia toimia lääkäriin ammatissa ei olisi rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi tämän toimimista rautatielääkäriinä.

Muutoksen tavoitteena olisi edistää erityisesti liikenneturvallisuutta. Lääkärintarkastusten tarkoituksena on selvittää, onko tarkastettavalla riittävät edellytykset toimia liikenteessä niin oma kuin muiden turvallisuus huomioiden. Valviran tekemän lääkäriä koskevan rajoituspäätöksen takana oleva syytekijä voi vaikuttaa lääkäriin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä voisi heijastua erityisesti liikenneturvallisuuteen.

Muutos vastaisi asiallisesti merimieslääkäriin hyväksymistä koskevaan 206 §:ään ehdotettavaa muutosta ja muutoksen perustelut vastaisivat jäljempänä merimieslääkäriin hyväksymisen osalta esitettyä.

206 §. Merimieslääkäriin hyväksyminen. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi. Kohdassa säädettäisiin voimassa olevaa säännöstä vastaavasti merimieslääkäriksi hyväksymisen ehtona olevan, että hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet. Kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että siitä kävisi ilmi myös vaatimus siitä, että hakijan oikeuksia toimia lääkäriin ammatissa ei ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista merimieslääkäriinä. Ehdotetun muutoksen myötä säännöksestä kävisi selvemmin ilmi, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi hyväksyä merimieslääkäriksi vain sellaisen ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistetun lääkäriin, joka olisi saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet ja jonka oikeuksia toimia lääkäriin ammatissa ei olisi rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi tämän toimimista merimieslääkäriinä.

Muutoksen tavoitteena olisi edistää erityisesti merenkulun turvallisuutta. Lääkärintarkastusten tarkoituksena on selvittää, onko tarkastettavalla riittävät edellytykset toimia liikenteessä niin oma kuin muiden turvallisuus huomioiden. Valviran tekemän lääkäriä koskevan rajoituspäätöksen takana oleva syytekijä voi vaikuttaa lääkäriin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä voisi heijastua erityisesti merenkulun turvallisuuteen.

Nykyistä merimieslääkärijärjestelmää ja -lääkärinä toimimista on kuvattu hallituksen esityksessä HE 145/2017 vp. Sen mukaisesti hakijalta edellytettäisiin pykälän 1 momentin 1 kohdassa edelleen, että hän on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu ammattihenkilö. Hakijan olisi siten oltava Suomessa laillistettu lääkäri. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira myöntää Suomessa tai muussa Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa koulutuksensa saaneelle lääkäriille taikka Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolella koulutuksensa saaneelle lääkäriille oikeuden harjoittaa Suomessa lääkäriä ammattia laillistettuna ammattihenkilönä siten kuin terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa säädetään. Hakijalta edellytettäisiin edelleen myös, että hän on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet. Vaikka lähtökohtana olisi edelleen, että laillistettu lääkäri, jolla on tehtävään soveltuva erikoislääkäriin koulutus saisi toimia merimieslääkäriin, esitetyllä muutoksella mahdollistettaisiin kuitenkin hyväksynnän epääminen sellaisessa tilanteessa, jossa kyseisen laillistetun lääkäriin lääkäriinä toimimista olisi Valviran toimesta rajoitettu sellaisella tavalla, joka käytännössä estäisi henkilöä toimimasta merimieslääkäriin tehtävässä itsenäisesti.

Päätökset lääkäriin oikeuksien rajoittamisesta tekee Valvira ja jokainen päätös on yksilöllinen. Rajoituksia ei määrätä kevyin perustein, esimerkiksi yhden potilaan epäasianmukaisen hoidon takia, vaan rajoitusten määrittämisen takana on pitkäaikainen lääkäriin toiminta, joka on vaarantanut potilasturvallisuuden. Lääkäriin oikeudet voidaan poistaa joko kokonaan tai osittain. Ratkaisuissa noudatetaan pienimmän puuttumisen periaatetta eli lääkäriin oikeuksia rajoitetaan vain sen verran mitä potilasturvallisuuden varmistaminen vaatii. Lääkäri voi saada oikeutensa takaisin, kun aikaisemman päätöksen perusteet ovat lakanneet. Näin ollen olisi yksittäistapauksissa kyettävä arvioimaan, onko juuri kyseinen lääkäriin ammatinharjoittamiseen liittyvä rajoitus sellainen, joka estää merimieslääkäriinä toimimisen.

Valviran määrittämiä rajoituksia on erilaisia. Esimerkiksi on selvää, että lääkäriin oikeuksien rajoittaminen tietyn lääkkeen määräämisen osalta ei ole sellainen rajoitus, joka estäisi toimimisen merimieslääkäriin. Sen sijaan varsin tavanomainen rajoitus on, että lääkäri saa harjoittaa työtään ainoastaan palvelussuhteessa julkisella sektorilla ja toisen lääkäriin johdon ja valvonnan alaisena. Usein rajoitusten taustalla on päihteiden tai lääkkeiden väärinkäyttö tai ikääntymiseen liittyvät tai muusta syystä johtuvat muistisairaudet. Tällaisessa tilanteessa olisi perusteltua katsoa, että henkilön kyky toimia merimieslääkäriin on estynyt, vaikka henkilö ei olekaan menettänyt lääkäriin oikeuksiaan kokonaan.

Merimieslääkäritarkastustoiminta tapahtuu pääosin yksityisellä sektorilla, jossa ei ole mahdollista määrätä ammatinharjoittajalle valvovaa lääkäriä ja merimieslääkäriin olisi kyettävä harjoittamaan ammattiaan itsenäisesti. Merimieslääkäriin hyväksyntää annettaessa ei voida rajata esimerkiksi sitä, missä toimipaikassa henkilö voi toimia ammatinharjoittajana, jolloin ei ole mahdollista rajata hyväksyntää esimerkiksi vain siihen toimipaikkaan, jossa hakija työskentelisi toisen valvonnan alaisena.

Liikenne- ja viestintävirastolla on liikenteen palveluista annetun lain 197 §:n 3 momentin nojalla oikeus saada Valviralta salassapitosäännösten estämättä säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot henkilölöluvan hakijasta ja haltijasta.

Pykälän 3 momentin mukaisesti Liikenne- ja viestintävirasto voisi edelleen tarvittaessa tarkentaa kelpoisuusvaatimuksia antamallaan määräyksellä.

8.2 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

13 §. *Miehitystodistuksessa määrätystä pätevydestä poikkeaminen.* Pykälään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston mahdollisuudesta covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muiden pakottavien syiden vuoksi myöntää erivapauksia myös liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 98 §:ssä tarkoitettujen lisäpätevyystodistuksien osalta.

Erivapauden myöntämisen tarkoituksena on mahdollistaa laivaliikenteen katkeamattomuus poikkeuksellisissa tilanteissa. Ilman vaadittavan pätevyuden omaavaa, riittävää miehistöä alus ei voi lähteä satamasta. Erivapauden myöntäminen olisi tarkoitettu poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa laivanisäntä ei löydä covid-19-epidemiatilanteen aiheuttamien erityisten olosuhteiden vuoksi tarpeeksi henkilöitä, joilla on tietty vaadittava lisäpätevyys. Erivapaus myönnettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

Harkinnassa otettaisiin ensinnäkin huomioon poikkeuksen välttämättömyys. Säännöksessä edellytettäisiin covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn olemassaoloa, jonka vuoksi alukselle ei ole saatavissa riittävästi lisäpätevyuden omaavaa miehistöä.

Lisäksi edellytettäisiin, ettei erivapauden myöntämisestä aiheudu vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Erivapautta harkitessaan Liikenne- ja viestintävirasto ottaisi huomioon erivapauden kohteena olevan henkilön muodolliset pätevydet ja tekisi niiden pohjalta kokonaisarvioinnin hänen kyvystään hoitaa tehtävä turvallisesti. Tapauskohtaisessa harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon myös se, että onko aluksella muita lisäpätevyystodistuksen omaavia henkilöitä.

Erivapauksia voidaan jo voimassa olevan lain mukaan myöntää laivaväen pätevyyskirjojen osalta. Erivapauksien myöntäminen aluksilla vaadituista pätevyyskirjoista on tavallinen käytäntö sellaisissa tilanteissa, joissa lainvanisännällä ei ole mahdollisuutta toimittaa alukselle riittävää määrää sellaisia henkilöitä, joilla muodollinen pätevyys on riittävän korkealla tasolla. Erivapautta myönnettäessä Liikenne- ja viestintävirasto voi ottaa huomioon henkilön muut muodolliset pätevydet ja kyvyn hoitaa ylempi tehtävä turvallisesti. Tarkoituksena on, että erivapaus on aina lyhytaikainen ja väliaikainen ratkaisu.

Nyt ehdotettavan väliaikaisen poikkeuksen osalta noudatettaisiin samoja periaatteita. Säännöksen tarkoituksena on valmistautua sellaiseen tilanteeseen, jossa laivanisäntä ei löydä riittävästi jonkin erityisen lisäpätevyystodistuksen omaavia merenkulkijoita alukselle, eikä esimerkiksi kokoontumisrajoitusten johdosta kyseistä lisäpätevyyttä koskevaa lyhytkurssitarjontaa voida tarjota. Myöntämällä erivapaus myös aluksella vaadittavasta lisäpätevydestä mahdollistettaisiin aluksena vähimmäismiehitysvaatimuksen toteutuminen, jolloin alus voisi lähteä merelle. Erivapaus sidottaisiin määräajaksi määrättyyn alukseen ja myöntämisessä otettaisiin huomioon se, että aluksella on kuitenkin kyseisen lisäpätevyuden omaavia muita merenkulkijoita.

Erivapauksia aluksella vaadittavasta lisäpätevyysistä ennakoidaan tarvittavan vain erittäin pieniä määriä. Mahdollisuus erivapauden myöntämiselle on kuitenkin tärkeä olla olemassa, jotta alusliikenteen katkeamattomuus epidemian aiheuttamissa poikkeustilanteissa voidaan varmistaa.

Säännöksen ehdotetaan olevan voimassa 30.6.2021 saakka niin, että sen nojalla myönnettyt erivapaudet olisivat voimassa erivapauden ehtojen mukaisesti. Enintään erivapaudet olisivat voimassa 30.12.2021 saakka. Ehdotettu poikkeusten voimassaoloaika on tarpeen ottaen huomioon merenkulkualan kansainvälisyys. Meriliikenteen toimivuus on vahvasti sidoksissa sekä Suomen että muiden valtioiden asettamiin liikkumisrajoituksiin. Suomalaisia merenkulkijoita palvelee myös ulkomaalaisilla aluksilla, joten kansainvälisillä toimilla on merkitystä muun muassa miehistönvaihtokysymyksiin.

Toisin kuin voimassa olevassa 13 §:n 1 momentissa, 4 momentissa ei edellytettäisi asianomaisen valtakunnallisen merenkulkualan työmarkkinajärjestön kuulemistä ennen erivapauden myöntämistä. Kuulemisesta voi aiheutua tarpeettomia viiveitä, jotka voivat vaikeuttaa meriliikenteen toimintaa poikkeusoloissa.

8.3 Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

1 §. Lain 1 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi kahden väliaikaisen säädöksen kumoamisesta. Kumoaminen tehtäisiin lakiteknisistä syistä selkeyttämään lainsäädäntöä väliaikaisten muutosten osalta.

Pykälän ensimmäisessä kohdassa säädettäisiin liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (407/2020) kumoamisesta ja toisessa kohdassa laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (406/2020) kumoamisesta.

2 §. Lain 2 § sisältäisi voimaantulo- ja siirtymäsäännöksen. Siirtymäsäännöksen mukaan edellä 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 109 a §:n nojalla myönnettyt pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset sekä 2 kohdassa mainitun lain 13 §:n 4 momentin nojalla myönnetty erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyin ehdoin. Lisäksi 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 26 §:n 3 momentissa säädetty lääkärinlausunnon toimittamista koskeva määräaika jää voimaan.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Liikenne- ja viestintävirasto on antanut 204 §:n 3 momentin ja 206 §:n 3 momentin nojalla tarkentavan määräyksen rautatie- ja merimieslääkärien kelpoisuusvaatimuksista (Määräys merimieslääkäreiden ja rautatielääkäreiden ja -psykologien hyväksymisvaatimuksista, TRAFI/323443/03.04.04.00/2017). Tässä esityksessä ehdotetut muutokset 204 §:n 1 momentin 1 kohtaan ja 206 §:n 1 momentin 1 kohtaan edellyttävät myös mainitun määräyksen päivittämistä vastaamaan lain edellytyksiä. Liikenne- ja viestintäviraston tulisi joko kumota nykyinen määräys tai päivittää se vastaamaan ehdotettuja muutoksia.

10 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian. Liikenteen palveluista annetun lain uuden 109 a §:n ja laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n muutoksen ehdotetaan olevan voimassa väliaikaisesti 30.6.2021 saakka.

Hallituksen esityksessä (HE 62/2020 vp) esitettiin väliaikaisia muutoksia covid-19-epidemian aiheuttamaan poikkeuksellisiin tilanteisiin reagoimiseksi ja yhteiskunnan toiminnan varmistamiseksi. Liikenteen palveluista annettua lakia ja laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia koskevat väliaikaiset muutokset (406/2020 ja 407/2020) tulivat voimaan 1.6.2020. Laivaväen pätevyyskiin liittyy alan korostuneesta kansainvälisyydestä johtuen erityispiirteitä, jotka vaativat muita ehdotuksia pidempää voimassaoloaikaa. Näin ollen laivaväen pätevyyskiä koskevat muutokset ovat voimassa 30.4.2021 asti, johon mennessä väliaikaisesti pidennettyjen pätevyyskirjojen, lisäpätevyystodistusten ja erivapauksien voimassaoloaika päättyy. Tällä hallituksen esityksellä muutettaisiin voimassaoloaikaa 30.6.2021 asti.

Ehdotettu voimassaoloaika perustuu siihen, että covid-19-epidemian kehittymistä ja päättymistä on vaikea ennakolta arvioida. Kuten vuoden 2020 aikana on selvinnyt, epidemia voi edetä aalloittain, eli tartunnat voivat muun muassa rajoitustoimien takia lähteä laskuun, mutta tätä voi seurata uusi aalto, jolloin tartunnat voivat nopeasti kasvaa jyrkästikin, kuten marraskuun lopussa 2020 on käynyt. Tietoon on tullut lupaavia uutisia kehittyneistä rokotteista, mutta niiden hyväksymisen viranomaismenettelyjen, myyntiin tulevien rokotteiden saatavuuden ja kansallisen rokotteiden antamisen aikataulua ei vielä tarkkaan tiedetä. Tiedossa ei myöskään ole, miten ja millä aikataululla rokotteiden laajakin saatavuus vaikuttaisi maailmanlaajuisesti ja kansallisesti epidemian jatkumiseen. Jos epidemiatilanne kuitenkin olennaisesti paranee kevään 2021 aikana, hallituksen tarkoituksena on esittää laivaväen pätevyyskiä voimassaoloaikojen pidentämistä ja erivapauksien myöntämistä koskevan väliaikaisen lainsäädännön kumoamista.

11 Toimeenpano ja seuranta

Esityksessä ehdotettujen muutosten toteutumista ja niiden vaikutusta seurataan säännöllisesti. Liikenne- ja viestintävirasto tekee vuoden 2022 aikana kokonaisvaltaisen selvityksen covid-19-epidemian perusteella säädettyistä hallinnonalan lainsäädäntömuutoksista ja niiden vaikutuksista. Tulokset arvioidaan ja tarvittaessa tehdään pysyväisluontoisiaakin muutoksia olemassa olevaan lainsäädäntöön.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Laivaväen pätevyyskiä koskevat väliaikaiset ehdotukset

Ehdotuksessa on kyse koronaviruksesta johtuvan covid-19-tartuntatauti-epidemian aiheuttamien poikkeuksellisten tilanteiden vuoksi tarpeellisesta lainsäädännöstä, joka ei kuitenkaan perustu valmiuslakiin tai perustuslain 23 §:ään. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikaisia poikkeuksia sellaisiin yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiin säännöksiin, joiden noudattaminen olisi vallitsevissa poikkeusoloissa erityisen hankalaa tai mahdotonta. Jos nykyisestä sääntelystä ei joustettaisi poikkeusoloissa, voisi covid-19-epidemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisi entisestään syventyä, kun yhteiskunnan kannalta kriittisellä merenkulkualalla työskentelevät henkilöt menettäisivät pätevyytensä ja mahdollisuutensa jatkaa työskentelyä. Ehdotetun sääntelyn taustalla on siis painava yhteiskunnallinen syy.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt erityisesti terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttämistä pandemian aikana sellaisena erittäin painavana perusteena, joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (PeVM 2/2020). Nyt esitetyt muutokset kohdistuvat muille aloille kuin terveydenhuoltoon, mutta niiden vaikutukset sääntelyn kohteena olevien tahojen oikeuksiin ovat pikemminkin laajentavia kuin

rajoittavia. Lisäksi esimerkiksi tavara- tai henkilöliikenteen vaikeutumisella voisi olla vaikutuksia myös terveydenhuollon toimintakykyyn.

Esityksellä ei ole arvioitu olevan liikenteen tai muun yhteiskunnan turvallisuutta heikentäviä vaikutuksia, jotka merkittävästi rajoittaisivat ihmisten perustuslain 7 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa turvattua oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Lisäksi ehdotetut muutokset ovat voimassa määräajan, koska sääntely on sidottu covid-19-epidemiaan ja sen ennakoituun vähimmäiskeston.

Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat lailla säätäminen, lain täsmällisyys ja tarkkarajaisuus, rajoituksen hyväksyttävyys, rajoituksen suhteellisuus, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen. Lisäksi perustuslakivaliokunta on korostanut hallituksen esitysten valmistelun kehittämistä niin, että säätämisyjärjestysperusteluissa tarkasteltaisiin ehdotuksia myös perustuslain 22 §:n mukaisen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteen eikä ainoastaan perus- ja ihmisoikeusristiriitojen kannalta (PeVL 52/2014 vp, s. 3/I)

Esityksen perusoikeusliitännäiset ehdotukset ovat täsmällisiä, ajallisesti rajattuja, ja perustelussa suhteessa suojeltaviin oikeushyviin nähden. Ehdotettu sääntely on rajattu vain siihen laajuuteen, joka on katsottava sen taustalla olevien tavoitteiden kannalta välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi. Ehdotuksilla ei puututa perustuslaissa turvattujen oikeuksien ydinalueelle. Ehdotettujen muutosten osalta on kuitenkin tarkasteltava ja arvioitava niiden suhdetta perustuslain 6 ja 18 §:ssä säädettyihin perusoikeuksiin.

Yhdenvertaisuus (6 §)

Esitystä tulee arvioida perustuslain 6 §:n kannalta, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännös kieltää myös välillisen syrjinnän eli sellaiset toimenpiteet, joiden vaikutukset tosiasiallisesti – vaikkakin vain välillisesti – johtaisivat syrjivään lopputulokseen. Suosinta tai jonkin yksilön tai ryhmän asettaminen etuoikeutettuun asemaan on niin ikään kiellettyä, jos se asiallisesti merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää.

Yhdenvertaisuusperusoikeuden ydinalue säilyisi koskemattomana, sillä ehdotettavilla väliaikaisilla muutoksilla ei asetettaisi samassa tilanteessa olevia hakijoita eriarvoiseen asemaan. Ehdotusta sovellettaisiin kaikkiin samassa tilanteessa oleviin hakijoihin.

Lisäksi voidaan todeta, että henkilöillä, joiden pätevyyydet ovat vanhentuneet ennen covid-19-epidemiaa, ei ole ollut nyt vallitsevia poikkeuksellisia vaikeuksia uusia pätevyyyksiään. Ennen covid-19-epidemiaa ei esimerkiksi ollut rajoitustoimenpiteiden aiheuttamia vaikeuksia saada jatkokoulutusta, jota pätevyys uusimisen yhteydessä vaaditaan. Näin ollen he eivät joudu nyt ehdotettujen määräaikaisten säännösten perusteella huonompaan asemaan kuin he, joiden pätevyyydet päättyivät covid-19-epidemian aikana ja edellyttävät uusimista. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus helpottaa niiden hakijoiden tilannetta, joiden pätevyys vanhenee covid-19-epidemian aikana ja joilla on epidemian takia vaikeuksia uudistaa pätevyyyksiään. Ehdotetuilla määräaikaisilla säännöksillä on siten hyväksyttävä peruste.

Ehdotus on lisäksi yhdenmukainen muiden perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kanssa. Lakiehdotus on täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määritelty koskemaan vain tiettyjä lai-

vaväen pätevyyskirjoja ja lisäpätevyystodistuksia. Ehdotus on oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun hyötyyn nähden, sillä poikkeaminen olisi voimassa ainoastaan rajoitetun ajan. Ehdotusta on myös pidettävä hyväksyttävänä, koska ehdotuksen tarkoituksena on turvata merenkulun jatkuvuutta ja sitä kautta yhteiskunnan elinkeinotoimintaa ja Suomen huoltovarmuutta.

Oikeus työhön ja elinkeinonvapaus (18 §)

Laivaväen pätevyyskirjoja koskevia muutosehdotuksia tulee tarkastella myös perustuslain 18 §:n 1 momentin näkökulmasta. Säännöksellä turvataan jokaiselle oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksellä vahvistetaan yrittämisen vapauden periaate, kun ammatti ja elinkeino mainitaan nimenomaan toimeentulon hankkimisen keinona. Yhtenä lähtökohtana on yksilön oma aktiivisuus toimeentulonsa hankkimisessa. Oikeus valita vapaasti työ liittyy myös yhdenvertaisuuteen ja syrjintäkieltoon.

Esityksessä ehdotettavilla laivaväen pätevyyskirjoja koskevilla muutoksilla pyritään turvaamaan merenkulkuun liittyvien elinkeinojen harjoittaminen covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Lisäksi muutoksilla pyritään turvaamaan riittävä pätevien merenkulkijoiden määrä myös epidemian aikana. Pätevyyskirjojen katkeamaton voimassaolo ja mahdollisuus myöntää erivapauksia lisäpätevyystodistuksista turvaavat merikuljetuksien jatkuvuutta. Muutokset turvaavat alusten miehistöjen lisäksi satamissa työskentelevien ihmisten työllisyyttä. Meriliikenteen ja logistiikan jatkuvuus turvaa myös laajemmin yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten teollisuuteen, liittyvää työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytyksien nojalla perusoikeusrajoitusten on oltava myös ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta sallittavia. Elinkeinovapautta ei ole sellaisenaan turvattu Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai YK:n alaisissa ihmisoikeussopimuksissa. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 23 artiklaan sisältyy työn valinnan vapaus. Elinkeinovapaus sisältyy Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Sen 16 artiklan mukaan elinkeinonvapaus tunnustetaan unionioikeuden sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1. lisäpöytäkirjan 1 artikla suojaa omaisuuden-suojaa ja sen on katsottu suojaavan välillisesti myös elinkeinotoimintaa. Kyseistä oikeutta voidaan rajoittaa laajasti lailla julkisten intressien turvaamiseksi. Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet eivät siten estä ehdotetun kaltaista sääntelyä. Edellä mainittujen laivaväen pätevyyskirjoja koskevien muutosten tavoitteena on pitää yllä työllisyyttä covid-19-epidemian aikana ja siten turvata perustuslain elinkeinonvapautta liittyvää oikeutta työhön ja toimeentuloon. Ehdotuksilla pyritään myös turvaamaan merenkulun elinkeinonharjoitustoiminta poikkeuksellisissa tilanteissa ja se turvaa siten perustuslain elinkeinonvapautta.

12.2 Merimieslääkärien ja rautatielääkärien hyväksymistä koskevat ehdot

Esitetyillä merimieslääkärien ja rautatielääkärien hyväksymistä koskevilla muutoksilla mahdollistettaisiin hyväksynnän epääminen sellaisessa tilanteessa, jossa kyseisen laillistetun lääkärin lääkärinä toimimista olisi Valviran toimesta rajoitettu kyseisen tehtävän kannalta olennaisella tavalla. Päätökset lääkärien oikeuksien rajoittamisesta tekee Valvira. Jokainen päätös on yksilöllinen, eikä rajoituksia määrätä kevin perustein.

Ehdotetun muutoksen myötä liikenteen palveluista annetun lain 204 ja 206 §:stä kävisi selvemmin ilmi, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi hyväksyä rautatielääkäriksi ja merimieslääkäriksi vain sellaisen ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistetun lääkärin, joka olisi saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärien oikeudet ja jonka oikeuksia toimia lääkärien amma-

tissa ei olisi rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi tämän toimimista merimies- tai rautatielääkärinä. Muutoksen tavoitteena olisi edistää erityisesti merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuutta. Lääkärintarkastusten tarkoituksena on selvittää, onko tarkastettavalla riittävät edellytykset toimia niin oma kuin muiden turvallisuus huomioiden. Valviran tekemän rajoituspäätöksen takana oleva syytekijä voi vaikuttaa lääkärin valmiuksiin tehdä lain mukaisia tarkastuksia asetettujen vaatimusten mukaisesti, mikä voisi heijastua erityisesti liikenneturvallisuuteen.

Ehdotetuilla muutoksilla on liitännäisyys perustuslain 6 ja 18 §:ssä säädettyihin perusoikeuksiin.

Yhdenvertaisuusperusoikeuden (6 §) ydinalue säilyisi koskemattomana, sillä ehdotettavilla merimieslääkärin ja rautatielääkärin hyväksymistä koskevilla muutoksilla ei asetettaisi samassa tilanteessa olevia hakijoita eriarvoiseen asemaan. Ehdotusta sovellettaisiin kaikkiin samassa tilanteessa oleviin hakijoihin.

Oikeutta työhön ja elinkeinonvapautta turvaavan perustuslain 18 §:n perusoikeutta rajoitettaisiin hyväksyttävän syyn perusteella. Ehdotetun muutoksen myötä liikenteen palveluista annetun lain 204 ja 206 §:stä kävisi selvemmin ilmi, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi hyväksyä rautatielääkäriksi ja merimieslääkäriksi vain sellaisen ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistetun lääkärin, joka olisi saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet ja jonka oikeuksia toimia lääkärin ammatissa ei olisi rajoitettu sellaisella tavalla, joka rajoittaisi tämän toimimista merimies- tai rautatielääkärinä. Päätökset lääkärin oikeuksien rajoittamisesta tekee Valvira yksittäistapauksessa harkintansa perusteella ja siten kun laissa on erikseen säädetty.

Muutoksella olisi liikenneturvallisuuden varmistamiseen liittyvä hyväksyttävä peruste. Esityksessä ehdotettavilla merimieslääkärin ja rautatielääkärin hyväksymistä koskevilla muutoksilla pyritään edistämään erityisesti merenkulun ja rautatieliikenteen turvallisuutta. Ehdotus on yhdenmukainen myös muiden perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kanssa. Esityksen perusoikeusliitännäiset ehdotukset ovat täsmällisiä ja tarkkarajaisia, ja perustellussa suhteessa suojeltaviin oikeushyviin nähden. Ehdotettu sääntely on rajattu vain siihen laajuuteen, joka on katsottava sen taustalla olevien tavoitteiden kannalta välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi. Ehdotuksilla ei puututa perustuslaissa turvattujen oikeuksien ydinalueelle.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 204 §:n 1 momentin 1 kohta ja 206 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 984/2018, sekä
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 109 a § seuraavasti:

109 a §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

Niiden 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy.

204 §

Rautatielääkäriin hyväksyminen

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta rautatielääkäriin enintään viideksi vuodeksi kuljettajien lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti laillistettu lääkäri ja saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet, eikä hänen oikeuksiaan toimia lääkäriin ammatissa ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista rautatielääkäriinä;

206 §

Merimieslääkäriin hyväksyminen

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta merimieslääkäriin enintään viideksi vuodeksi laivaväen lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu lääkäri ja saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkäriin oikeudet, eikä hänen oikeuksiaan toimia lääkäriin ammatissa ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista merimieslääkäriinä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 109 a § on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2021. Mainittua pykälää sovelletaan sen voimassaoloaikana pidennettyihin siinä tarkoitettuihin pätevyyskiin ja sen nojalla myönnettyt pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset pysyvät voimassa niissä määrätyn ehdoin.

2.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 976/2018, väliaikaisesti uusi 4 momentti seuraavasti:

13 §

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevyydestä poikkeaminen

Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauksia aluksilla vaaditusta pätevyydestä myös liikenteen palveluista annetun lain 98 §:ssä tarkoitetusta lisäpätevyydestä, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn vuoksi. Erivapaus voidaan myöntää, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Tässä momentissa tarkoitettu erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnetyt erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyn ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuja erivapauksia koskeviin hakemuksiin.

3.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan seuraavat lait:

- 1) liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (407/2020);
- 2) laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (406/2020).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 109 a §:n nojalla myönnettyt pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset sekä 2 kohdassa mainitun lain 13 §:n 4 momentin nojalla myönnettyt erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyin ehdoin. Lisäksi 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 26 §:n 3 momentissa säädetty lääkärintlausunnon toimittamista koskeva määräaika jää voimaan.

HE 10/2021 vp

Helsingissä 18.2.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Liikenne- ja viestintäministeri Timo Harakka

1.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 204 §:n 1 momentin 1 kohta ja 206 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 984/2018, sekä
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 109 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

109 a §

109 a §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

(uusi)

Niiden 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy.

204 §

204 §

Rautatielääkärin hyväksyminen

Rautatielääkärin hyväksyminen

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta rautatielääkärin enintään viideksi vuodeksi kuljettajien lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet;

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta rautatielääkärin enintään viideksi vuodeksi kuljettajien lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti laillistettu lääkäri ja saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet, eikä hänen oikeuksiaan toimia lääkärin ammatissa ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista rautatielääkärinä;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

206 §

Merimieslääkärin hyväksyminen

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta merimieslääkärin enintään viideksi vuodeksi laivaväen lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu lääkäri ja on saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet;

206 §

Merimieslääkärin hyväksyminen

Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy hakemuksesta merimieslääkärin enintään viideksi vuodeksi laivaväen lääkärintarkastusten tekemistä ja liikennekelpoisuuden arviointia varten, jos:

1) hakija on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti laillistettu lääkäri ja saanut tehtävään soveltuvan erikoislääkärin oikeudet, *eikä hänen oikeuksiaan toimia lääkärimatissa ole rajoitettu tavalla, joka rajoittaa toimimista merimieslääkärinä;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 109 a § on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2021. Mainittua pykälää sovelletaan sen voimassaoloaikana pidennettyihin siinä tarkoitettuihin pätevyyskirjoihin ja sen nojalla myönnettyt pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset pysyvät voimassa niissä määrätyin ehdoin.

2.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 976/2018, väliaikaisesti uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevyydestä poikkeaminen

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevyydestä poikkeaminen

 (uusi)

Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauksia aluksilla vaaditusta pätevyydestä myös liikenteen palveluista annetun lain 98 §:ssä tarkoitettua lisäpätevyydestä, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn vuoksi. Erivapaus voidaan myöntää, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Tässä momentissa tarkoitettu erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnetyt erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyn ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin hakemuksiin.

3.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

(uusi)

Tällä lailla kumotaan seuraavat lait:
1) liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (407/2020);
2) laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (406/2020).

2 §

2 §

(uusi)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
Edellä 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 109 a §:n nojalla myönnettyt pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset sekä 2 kohdassa mainitun lain 13 §:n 4 momentin nojalla myönnettyt erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyin ehdoin. Lisäksi 1 §:n 1 kohdassa mainitun lain 26 §:n 3 momentissa säädetty lääkärinlausunnon toimittamista koskeva määräaika jää voimaan.